

FEJEZET	MELLÉKLET
2	3

III. MELLÉKLET: DILEMMÁK

1 A kibocsátáscsökkentés és a fejlődéshez való jog

Szerepek:

- **Leonardo DiCaprio:** amerikai állampolgár, aki amellettt érvel, hogy a fejlődő országoknak kizárólag **megújuló energiaforrásokra** támaszkodva lenne szabad kielégíteniük növekvő energiaigényeiket.
- **Sunita Narain:** indiai aktivista, aki azt hangsúlyozza, hogy az indiai embereknek joga van hozzáférni az energiához..

Vita:

- Gondoskodik-e az indiai kormány legszegényebb polgárainak energiával való ellátásáról akkor is, ha ezt csak a szén felhasználásával tudja megoldani?
- Leonardo DiCaprio helyében mit mondtál volna Sunita Narainnak (a klipben szereplő indiai tudósna)?
- Mi lenne a leghatásosabb módja annak, hogy a világ nagyhatalmait – például az USA-t és az EU-t – megakadályozzuk abban, hogy mindenki más szén-dioxid-költségvetését feléljék?
- Létezik-e a **fejlődéshez való jog** az éghajlati válság fényében? Diktálhatják-e a „nyugati” vagy „fejlett” országok a globális környezetre való hivatkozással, hogy a bolygó más népei mit tehetnek meg és mit nem?
- Kinek az érdeke a megújuló energiaforrásokra való átállás? Ki fogja ezt megtenni vagy eldönteni? Az ENSZ, a kormányok, ...??

Felhívjuk a tanárok figyelmét arra, hogy jóllehet a narrátor állítása szerint India a világ harmadik legnagyobb kibocsátója, ez valójában nem állja meg a helyét, ha a kibocsátást igazságosan, azaz a fogyasztás alapján mérjük és egy főre eső adatokat használunk. Erre a tényre Sunita Narain a jelenet későbbi részében fel is hívja diCaprio figyelmét, amikor bemutatja, hogy egy amerikai állampolgár otthoni fogyasztása 34 indiai állampolgár

fogyasztásának felel meg (akkori adat). Ez rá kell, hogy ébressze a tanulókat arra, hogy mennyire berögzült az a fajta szemlélet, amely a környezeti válság kapcsán – igazságtalanul – a kibocsátás területalapú számítására koncentrált (ez a Sunita által megfogalmazott kritikával küszködő Leonardo diCaprio reakcióján is tetten érhető). Még egy, a problémákat ténylegesen feltárni törekvő film sem képes arra, hogy teljesen elszakadjon az Amerika-központú nézőponttól. Ez arra is rámutat, hogy az általános média mennyire nem lát tisztán az adatokat illetően

Íme a videó egy részletének átirata:

[Rádió:] A kevésbé fejlett, de ütemesen növekvő népességű országok képesek-e ugyanilyen ütemesen átállni [a megújuló energiahordozókra]? India a világ harmadik legnagyobb kibocsátója, az ország mégis hatalmas energiahiánnyal és gyakori, tömeges áramkimaradásokkal küzd. India következetesen azt hangoztatja, hogy a legnagyobb prioritás a fejlődés és az emberek szegénységből való kiemelése.

S: Hogyne érdekelne bennünket az éghajlatváltozás. De az a helyzet, hogy hazánkban az energiához való hozzáférés ugyanakkora kihívást jelent, mint az éghajlatváltozás. Gondoskodnunk kell arról, hogy minden indiai hozzáférjen az energiához.

L: Hallom, 300 millió ember él itt áram és világítás nélkül. Az annyi, mint az Egyesült Államok teljes lakossága.

S: Ma Indiában a falusiak összeszedik a marhatrágyát és szárított tehénlepénnyel – hindiül „uplával” – tüzelnek. Ez az egyetlen energiahordozó, amivel főzni tudnak.

Indiában a háztartások mintegy 30%-a még nincs ellátva energiával. Ha mindenki számára energiát akarunk biztosítani, gondoskodnunk kell arról, hogy az elektromos áram, amit termelünk, megfizethető legyen. Indiának hatalmas széntartalékai vannak; valószínűleg mi rendelkezünk a világon a harmadik vagy negyedik legnagyobb széntartalékkal. (Ashok Lavasa, a Környezetvédelmi, Erdészeti és Klímavédelmi Minisztérium államtitkára)

S: Lehet, hogy se te, se én nem szeretjük a szenet, de a szén olcsó. Muszáj ebből a nézőpontból átgondolni: ha régen ti okoztatok kárt a szénnel, a jövőben mi fogunk. 700 millió háztartás használ biomasszát a főzéshez. Ha ezek a háztartások mind átállnak kőszénre, annyival nőni fog a fosszilis energiahordozók felhasználása. De akkor az egész bolygó ropogósra sül. Lehet persze jópofizni, hogy „a világ szegényei álljanak át napenergiára, miért kell elkövetniük ugyanazokat a hibákat, amiket mi elkövettünk?” – hallom ezt eleget az amerikai civilszervezetektől. Ilyenkor arra gondolok, hogy „hú, ha ez ilyen egyszerű, de jó lenne azt látni, hogy az USA már át is állt napenergiára!” De nem álltak át. Bort isznak és vizet prédikálnak...

L: Teljesen egyetértek, nem elég mondanunk, csinálnunk kell...

S: Szóval sajnálom, hogy ezt kell mondanom, tudom, hogy te is amerikai vagy, és kérek, ne vedd rossz néven, de az amerikaiak fogyasztása tényleg lyukat fog ütni a bolygón. És szerintem ez az, amiről beszélnünk kell. Majd mutatok neked grafikonokat ebből a nézőpontból. Egy amerikai állampolgár otthoni áramfogyasztása 1,5 francia, 2,2 japán, 10 kínai, 34 indiai és 61 nigériai állampolgárénak felel meg. Miért? Mert nagyobb építetek, többet építetek

és többet használtak fel, mint korábban. Az a helyzet, hogy az **életmód** és a **fogyasztás** kérdéseit kell a **klímátárgyalások** középpontjába állítani.

L: Nézd, szó sincs arról, hogy ne értenék veled egyet. Hogyan is vitatkozhatnék ezzel: teljesen igazad van. Igen, nagyon nehéz azt az érvet elfogadtatni az amerikaiakkal, hogy változtatnunk kell az életmódunkon, és meg merem kockáztatni, hogy erre valószínűleg nem is fog sor kerülni, úgyhogy ha meg szeretnénk oldani az éghajlati válságot, akkor csak abban bízhatunk, hogy talán a **megújuló** energiahordozók – mint a napenergia és a **szélenergia** – egyre olcsóbbá válnak, egyre több pénzt fektetünk be ebbe az ágazatba, és akkor végül megoldódik a probléma. De látom, máris rázod a fejedet...

S: Indiában így jelezzük, amikor azt gondoljuk: „nem”. Ki fog beruházni? Legyünk már őszinték. Ma India többet fektet napenergiába – Kína pedig jóval többet fektet napenergiába –, mint az Egyesült Államok. Mit tesz az Egyesült Államok, amiből mi, a világ többi része tanulhatunk? A ti országotok függővé vált a fosszilis energiahordozóktól, de ha komoly lépéseket tesztek, hogy leálljatok a fosszilis energiáról, akkor már is tudunk tanulni tőletek valamit. Ez lenne az a vezető szerep, amelyre aztán végre hivatkozhatnánk a saját kormányainkkal szemben: ha az USA meg tudta tenni, méghozzá minden ellentétes irányú nyomás ellenére, akkor mi is meg tudjuk tenni..

Részlet az **Özönvíz előtt** című filmből

Energiaátállásra még soha, sehol nem került sor. Csak mítosz, hogy már elkezdődött. A ma mindenfelé látható napelemek és szélturbinák egyelőre csak annak a plusz energiaigénynek a töredékét elégítik ki, amelyre a növekvő fogyasztásunk és népességünk miatt szükségünk van. 1800 óta a **fosszilis energiahordozók** fogyasztása mindig csak folyamatosan nőtt, mert annyira könnyű kibányászni, és azok a vállalatok és államok, amelyek óriási haszonra tettek szert a föld kincisének kiaknázásával, nem akarják átengedni a piacot az alternatív technológiáknak (lásd a második dilemmát is a természeti környezetünket kizsákmányoló extraktivista szemléletről). A jó hír az, hogy a megújuló energiaforrások költsége az elmúlt években töredékére csökkent, és a megfelelő politikai irányadással kezdetét veheti az igazságos energiaátállítás..

2

Energiaátállítás, extraktivizmus és áldozati zónák

A tanulókat **két szerepkörbe** soroljuk:

- Óslakos közösségi vezető, aki támogatja egy lítiumkitermelő bányalétesítmény megvalósítását helyben, mert munkahelyteremtést vár a projektől, és azzal érvel, hogy az érintett vállalatok a helyi közösség számtalan igényére választ tudnak adni (iskolaépítés, közösségi létesítmények létrehozása). A vezető azt az érvet is használhatja, hogy a lítiumra szükség van a globális zöld átálláshoz.
- Óslakos közösségi vezető, aki tiltakozik a lítiumkitermelő bányavállalat megvalósítása ellen, és azzal érvel, hogy a lítium kitermelése tönkreteszi a környezetet, és hogy a bányatársaságok és az állam nem tartják tiszteletben sem az általános emberi jogokat, sem az óslakos közösségek jogait.

Vita:

Képzeljük el egy pillanatra, hogy az **óslakos közösségekkel való előzetes egyeztetés** eljárását kivételesen tiszteletben tartják Chilében, az Atacama sivatag sós lapályai kapcsán. A vezetők most azt vitatják meg, hogyan szavazzanak az egyeztetés során, amelynek tárgya egy lítiumkitermelő bányalétesítmény megvalósítása a közösségeik által lakott vidék közelében.

--

Íme némi információ az álláspontok kialakításához:

A lítium mára „csodaásvánnyá” vált, mert olyan tulajdonságokkal rendelkezik, amelyek lehetővé teszik, hogy nagyon hatékonyan tárolja az energiát. Ez a könnyűfém nélkülözhetetlen összetevője a telefonjainkban és számítógépeinkben található akkumulátoroknak, valamint azoknak az elektromos járműveknek, amelyeket a zöld energiára való áttérés szempontjából gyakran nélkülözhetetlennek tartanak.

A megújuló energiaforrásokból származó energia fő hátránya, hogy nem tárolható tartósan. A lítium azonban lehetővé teszi az energiátárolást, ezért akkumulátorgyártásban való felhasználása az üvegházhatású gázok

kibocsátásának jelentős csökkenéséhez vezethet. Ezen túlmenően amint az infrastruktúra kellően fejlett lesz ahhoz, hogy a lítiumos jármű-akkumulátorokat megújuló energiával lehessen feltölteni, és ne fosszilis energiával, mint jelenleg, ezen akkumulátorok használata hozzáadott értéket fog teremteni azzal, hogy lehetővé teszi a további kibocsátáscsökkentést. Ily módon a lítium használatát be lehet állítani úgy, mint alternatívát az éghajlati válsággal szemben.

A teljes lítiumkészlet több mint 60 százalékaival Argentína, Bolívia és Chile rendelkezik. A jelenleg világszerte rendelkezésre álló lítiumkészletek 51 százalékát ezenek az országoknak a magashegyi sós síkságai rejtik.

A sós lapályok azonban törékeny ökoszisztémák: zárt medencék, ahol egész évben kevés a csapadék. Ugyanakkor magukba foglalnak olyan vizes élőhelyeket is, amelyeknek a vadvilága biológiai sokszínűségének köszönhetően igen értékes, de amelynek létfeltétele az a finom egyensúly, amely az alacsony sótartalmú (édesvízű) rendszerek és a felsős vízfolyások (úgynevezett „brakkvizek”) között fennáll. A lítiumbányászat azonban az édesvízű és a brakkvizes rendszerek közötti törékeny természetes egyensúly felborításának a kockázatát rejt magába, s ezzel – mint már említettük – vízhiánnyal fenyegeti az ökoszisztémát ugyanúgy, mint az ott élő emberi közösségeket..

A Lítium: a globális energiaátállás társadalmi és környezeti költségei című tanulmány átdolgozott kivonata

Nem véletlenül nevezik Chilét „a lítium Szaúd-Arábiájának”. Az elmúlt 20 évben az ország a számítógépekben, okostelefonokban és elektromos autókban használt újratölthető akkumulátorok gyártásához nélkülözhetetlen ezüstös-fehér fém globális kínálatának közel 40 százalékát adta.

A lítiumot az alacsony szén-dioxid-kibocsátású technológiára való „zöld energiaátállás” kulcsfontosságú építőelemének tekintik. A lítium növekvő kitermelése azonban konfliktusokat szít a vízhiány miatt a chilei Atacama-sivatagban élő őslakosok között, ahol a világ legnagyobb lítiumlelőhelyei találhatók.

Az évi átlagosan mindössze 15 milliméternyi esőzéssel az Atacama-sivatagot tartják a világ legszárazabb helyének. Az atacamai lítium kitermeléséhez azonban nagy mennyiségű vízre van szükség azoknak a

szűkös vízforrásoknak a terhére, amelyekre az őslakosok és az állatok évezredek óta támaszkodnak, hogy életben tudjanak maradni ebben a zord környezetben, s a kutatók szerint már a bányászat most is maradandó károkat okoz ebben a törékeny ökoszisztémában.

A chilei sós lapályok olyan őslakos népek ősi területén találhatóak, mint az ajmarák, a kecsuák, az atacameño vagy likanantaí, illetve a colla nép. E népek számára vizeik, rétjeik és „bofedal” néven ismert magashegyi vizes élőhelyeik alapvető fontosságúak kultúrájuk és a hagyományos életmódjuk fenntartása, valamint megélhetésük szempontjából.

A chilei Atacama-sivatagban, ahol már régóta folyik a lítium kitermelése, a közösségek vízhiánnyal küzdenek, ami hatással van az otthoni életükre éppúgy, mint a mezőgazdaságra. Az Atacama sivatag őslakos közösségei évek óta fújják a riadót a vízhiány miatt. A 18 őslakos közösséget képviselő Atacamai Népi Tanács szerint a folyók, lagúnák és rétek mind megfogyatkoztak az elmúlt évtizedben.

A chilei hatóságok azonban nagyrészt a bányavállalatok által készített környezeti hatástanulmányokra támaszkodtak. Ezek a tanulmányok pedig általában nem azt állapították meg, hogy a tevékenység jelentős hatást gyakorolna a vízszintre vagy a környező természetre.

2018 januárjában a CORFO (a chilei állami fejlesztési ügynökség, amely az Atacama sós lapályain lévő bányászati koncessziók tulajdonosa, és amely a koncessziós engedélyeket kiadja a lítiumbányászati vállalatoknak) szerződést írt alá az SQM bányavállalattal, amely 2030-ig meghosszabbította a társaság bányászati célú hozzáférését az Atacama sivataghoz, és lehetővé tette a vállalat számára, hogy az elkövetkező években megháromszorozza lítium-kitermelését.

Chile ratifikálta a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) 169. számú egyezményét, amely arra kötelezi a kormányokat, hogy konzultáljanak az őslakosokkal, ha a nagy fejlesztési projektek beavatkoznak a környezetükbe és ősi területeik viszonyaiba.

Azonban „világosan le kell szögezni, hogy a chilei őslakosokkal nem konzultáltak megfelelően a lítium kitermelésével kapcsolatban”,

mondja Marcel Didier Von Der Hundt, az Observatorio Ciudadano – egy, az emberi jogok előmozdítására összpontosító chilei civil szervezet – jogásza és tanácsadója.

A bányavállalatok ettől függetlenül megállapodásokat kötöttek a közösségekkel, amelyekben munkahelyeket, pénzt és egyéb juttatásokat – iskolaépítést és -felújítást, illetve ösztöndíjakat – helyeztek kilátásba. Míg egyes lakosok elégedettek ezekkel a megállapodásokkal, másokban felmerül a kérdés, hogy mi történik majd a lítiumüzlet lefutása után, különösen figyelembe véve, hogy a társaságok által vállalt szolgáltatások nagy része tulajdonképpen korábbi állami kötelezettségeket vált csak ki. Az Albemarle bányavállalat szerint az árbevétel három százalékát közösségi fejlesztésekre fordítják, megosztva ezeket a pénzeszközöket az Atacamai Népi Tanáccsal.

Az alku konfliktusokat váltott ki a helyi közösségek között: egyes szereplők és szervezetek ellenzik, hogy pénzt fogadjanak el a bányavállalatoktól, míg mások azt állítják, hogy a pénz a legszegényebb közösségeket segíti. Emellett a lítium iránti ígéretesen nagy kereslet, illetve a globális zöld átmenetben betöltött szerepe valószínűleg hozzájárul Chile gazdasági fejlődéséhez, és garantálja az ebben az iparágban dolgozók foglalkoztatását.

Az Amnesty International március 21-én indított új kampánya arra szólítja fel az autógyárakat, hogy a következő öt évben hozzák létre a világ első etikus akkumulátorát. Emellett felszólítja a vállalatokat, hogy tegyenek nagyobb erőfeszítéseket tevékenységük során az emberi jogok érvényesülése és tiszteletben tartása érdekében, és működjenek együtt a lítiumtermelő országok beszállítóival és kormányaival. Az Amnesty főtitkára, Kumi Naidoo elmondta: „Most kell irányt váltani, különben azok fizetik meg az árát a fosszilis energiahordozóktól való elfordulásunknak, akik a legkevésbé felelősek az éghajlatváltozásért: az őslakos közösségek és a gyermekek.”

A nap-, szél- és megújuló energiaforrással foglalkozó vállalatoknak, amelyeknek ugyancsak lítiumra van szükségük az energiátároláshoz, szintén lehetőségük van arra, hogy szembenézzenek ezekkel a

kihívásokkal. Az energiavállalatoknak az őslakos közösségeket és a munkavállalókat kell működésük középpontjába helyezniük, hogy az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való átállás ne csak gyors, hanem igazságos is legyen.

Részlet a Danwatch [Elektromos autók és okostelefonok iránti keresletünk a világ eleve legszárazabb térségének a további kiszáradásához vezet](#) című cikkéből

Részlet az Observatorio de Salares [Két út a környezeti romboláshoz: a zöld extraktivizmus és Argentína és Chile sósvatagaiban](#) című cikkéből

Fontos feltenni a kérdést: **ezen típusú helyzetek hogyan vezethetnek a kényszerű lakóhelyelhagyáshoz?**

Lehetséges, hogy a bányatársaság működése miatt bekövetkező élőhelypusztulás, vízhiány, stb. miatt az itt élők arra kényszerülnek, hogy elhagyják a lakóhelyüket? Ha a tanulók maguktól nem vetik föl ezeket a kérdéseket, fontos, hogy a tanárok hívják föl rájuk a figyelmüket. Érdekes lehet **kiemelni azokat az ellentmondásokat is, amelyek olyan gyakran megbújnak azoknak nemzeti és globális narratíváknak és kezdeményezéseknek a hátterében, amelyek az éghajlatváltozásért elsősorban felelős iparosodott társadalmak szén-dioxid-mentesítésének (dekarbonizációjának) jelszavát tűzik zászlajukra az olyan őslakos népek vagy vidéki populációk földtől vagy tulajdontól való megfosztásának és környezeti áldozatvállalásának az árán**, mint például az Andok magashegyi sós lapályainak és vizes élőhelyeinek lakói. Ezeknek az ökoszisztémáknak a védelme és megőrzése a **klímaigazságosság** ügyéért folytatott globális küzdelemben eleve kudarcra van ítélve, ha nem halljuk meg a rendszerint marginalizált őslakos népek, környezeti aktivisták és kutatók hangját és nem vesszük számításba meglátásaikat.

„Jegyet vettünk a **zöld növekedésre**, de ennek durva környezeti ára van” – mondja [Olivia Lazard TED-előadásában](#). Ez az anyag jól segíti a dilemma szemléltetését és mélyebb megértését.

3 A migráció útjára lépjen-e az, akit a kultúrája pusztulása fenyeget?

Szerepek:

-
- **Laisa:** A fidzsi-szigeteki kormány éghajlatváltozással kapcsolatos tervezési és szakpolitikai szakembere. Ő szervezi Ratu közösségének áttelepítését.
- **Ratu:** Halász, aki nem akarja elhagyni lakóhelyét a régi jó Korolevuban. Mint mondja, nem akarja elhagyni a földet, amelyen ősei nemzedékek óta élnek, sem pedig a tengert, s különösen nem akar olyan helyen letelepedni, amely távol van a tengertől.

Vita:

A Ratu és közössége által lakott vidéket a kormány veszélyeztetettnek minősítette. Az elképzelések szerint a megoldást az **áttelepítés** jelenti. Laisa egyeztet a közösséggel a helyzetről, Ratu pedig azoknak a vezetője, akik eltökélték magukat, hogy nem hagyják el jelenlegi falujukat.

--

1. Egyensúly a klíma, a kultúra és a közösség között: az áttelepítések problémája a Fidzsi-szigeteken

Korolevu előtt olyan választás áll, amellyel a csendes-óceáni térség számos közössége szembesülni kényszerül ma világszerte. A [Világbank](#) jelentése szerint 2050-re akár a 143 milliót is elérheti a lakóhelyüket az éghajlatváltozás miatt elhagyni kényszerülő emberek száma, ha nem teszünk sokkal többet az üvegházhatású gázok globális kibocsátása ellen.

Az embereknek olyan kihívásokkal kell szembenézniük, mint – többek közt – a tengervíz emelkedése, a sós tengervíz behatolása az édesvízű akviziferekbe és a felszíni vizekbe, vagy a szélsőséges időjárási események. De míg a világ legnagyobb részén az éghajlat okozta áttelepítés még a távoli jövő gondja, addig a csendes-óceáni térségben az alacsonyan fekvő part menti közösségek már most is azzal a nagyon nehéz problémával küzdenek, hogy

hogyan, mikor és hová kell egész közösségeiket áttelepíteniük.

A gyakorlatban a ténylegesen a közösségek által irányított áttelepítés továbbra is csak törekvés marad. Igazán sikeres példa kevés van, ugyanakkor számos kihívást jelent egyensúlyba hozni egyfelől az éghajlatváltozás mérhető gazdasági hatásait, másfelől azt az immateriális kulturális értéket, amelyet a Fidzsi-szigeteki őslakosok egyrészt az őseik által nemzedékek óta lakott földnek, másrészt a sokuk megélhetését biztosító tengernek tulajdonítanak.

A Fidzsi-szigetek volt az első [ország, amely ratifikálta a 2015-ös párizsi klímavédelmi egyezményt](#). A szigetország 2019. végén hivatalosan is kiadta [áttelepítési irányelveit](#). Az „élő dokumentumként” nyilvánosságra hozott, folyamatosan frissített anyag útmutatása szerint áttelepítésre csak a legvégső esetben kerül sor, amikor az egyéb klímaalkalmazkodási lehetőségek – mint például az árvízvédelmi falak kiépítése vagy a partmenti vizes élőhelyek rekonstrukciója – már nem elegendők vagy nem kivitelezhetőek.

Az irányelvek hangsúlyozzák annak fontosságát, hogy a közösségek maguk is vezető szerepet vállaljanak az áttelepítéssel kapcsolatos döntéshozatali folyamatokban, az egyes háztartások bevonását is ide értve. Az áttelepítés eredményes finanszírozásának biztosítása érdekében a Fidzsi-szigetek erőfeszítéseinek eredményeként 2020-ban létrejött [A Klímaváltozás Miatt Áttelepítettek és a Lakóhelyük Elhagyására Kényszerülők Alapja a Községek és az Infrastruktúra Megerősítésére, amely az első olyan alap a világon](#), amelyet az éghajlatváltozás miatt lakóhelyelhagyásra kényszerülők támogatására különítettek el.

„Mindaddig elég szűkösek a tapasztalataink a közösségek áttelepítése terén” – nyilatkozta Andreas Neef, az új-zélandi Aucklandi Egyetem fejlesztési tanulmányokkal foglalkozó professzora, aki kiterjedt terepmunkát végzett a Fidzsi-szigeteken.

„Még ha egy olyan országról van is szó, mint a Fidzsi-szigetek, ahol meglehetősen nagy földterület áll rendelkezésre, a partmenti falvak áttelepítése még nem szükségszerűen jelenti azt, hogy ezek a falvak immár biztonságban vannak” – mondta Neef.

Sabira Coelho – aki az ENSZ [Nemzetközi Migrációs Szervezetének \(IOM\)](#)

fidzsi-szigeteki regionális irodájában foglalkozik a migrációval, a környezettel és az éghajlatváltozással – kiemelte, hogy a helyi kulturális tényezők sokkal több figyelmet érdemelnek: jobban meg kell érteni, mit a jelentősége a földnek a régiót benépesítő őslakos népek számára. „Muszáj elismerni és tudomásul venni azokat a spirituális és kulturális szálakat, amelyek a csendes-óceáni térség lakóit ehhez a földhöz kötik, mert enélkül nem érthetjük meg a klímaváltozás miatti áttelepítések lehetséges következményeit” – mondja Coelho.

A Fidzsi-szigetek irányelvei tudomásul veszik ezt, és egyértelművé teszik, hogy az áttelepítés folyamatának a közösségek vezető szerepvállalása mellett kell végbe mennie. A gyakorlatban azonban nagyon nehéz egyensúlyt teremteni egyfelől a potenciális kockázatok, másfelől a kulturális örökség nehezen számszerűsíthető és településről településre változó értékei között.

„A kormány bizonyos mértékig figyelembe veszi a kulturális értékeket, de ez gyakran nem jelenti azt, hogy érzékenyek lennének arra, hogy az őslakosok hogyan értékelik a különféle kockázatokat és hogyan viszonyulnak azokhoz” – nyilatkozta Neef. Mint megjegyezte, vannak olyan falvak, amelyek a tengerszint emelkedésének és az egyre pusztítóbb erejű viharoknak az ismert kockázatait könnyebben elfogadják, mint annak a kockázatát, hogy elköltözzenek ősi földjeikről és megszakadjon a nemzedékek közötti kulturális értékátadás láncolata.

Neef másik gondja az, hogy nehéz pontosan meghatározni, hogy egy adott közösségben kik a tevékeny résztvevők és kik a közösség passzív, háttérben maradó tagjai, és még nehezebb biztosítani, hogy a közösségeken belüli marginalizált csoportok, például a nők és a fiatalok is megfelelőképpen hallatni tudják a hangjukat.

„Gyakran komoly feszültségek támadnak a közösségeken belül azok között, akik távozni akarnak, és azok között, akik úgy érzik, hogy szoros szálak kötik őket a földhöz és képtelenek útnak indulni” – magyarázta Neef.

Neef és csapata Viti Levu szigetének északnyugati térségében, a Ba folyó vízgyűjtőterületén található Votua és Nawaqarua falvakban folytatott terepmunkája során még valamit megtapasztaltak: a nemek közötti szakadékot. „A legtöbb nő, akivel beszéltünk, hajlott az elköltözésre, miközben a [jellemzően férfij] közösségi vezetők azt hangsúlyozták, hogy 'ez

őseink földje, nem mehetünk el” – jegyezte meg Neef.

Kivonatok a Devex [Egyensúly a klíma, a kultúra és a közösség között: az áttelepítések problémája a Fidzsi-szigeteken](#) című cikkéből

2. Önkéntes helyben maradás: az őslakos népek hangja a csendes-óceáni térségben

A Fidzsi-szigetek kormánya úttörő szerepet vállalt a csendes-óceáni térségben az áttelepítés ügyében, szorosan együttműködött a Fidzsi-szigetek veszélyeztetett part menti közösségeivel, és hozzájárult egy, az önkéntes helyben maradásra vonatkozó helyes gyakorlatnak a kialakításához. A Fidzsi-szigetek tervezett áttelepítési irányelvei eljárást határoznak meg arra, amikor szükségesnek tekintik a fizikai áttelepítést, a közösség azonban úgy dönt, hogy nem költözik el. Az eljárás a következő: elsősorban is tiszteletben tartják az érintett közösség önkéntes helyben maradását, majd megvizsgálják, melyek a döntésük okai; vitákat szerveznek a közösség bevonásával az alkalmazkodási lehetőségekről és a földtulajdonlasi kérdésekről; a középiskolai és felsőoktatási tantervbe beépítik az éghajlatváltozás problémakörét; végül felkészülnek az éghajlatváltozás pszichológiai és érzelmi hatásainak kezelésére.

Az irányelvek azonban azt is kimondják, hogy a legrosszabb esetben az áttelepítés rendészeti úton is kikényszeríthető, amennyiben nincs más mód az emberi életek megmentésére. Ha – elméleti síkon – lennének olyan irányelvek, amelyek azt mondják ki, hogy az áttelepítést nem lehet rendészeti úton kikényszeríteni a legrosszabb esetben sem, akkor ezzel párhuzamosan komoly etikai és jogi támogatást kellene biztosítani az önkéntesen helyben maradók számára annak érdekében, hogy emberi jogaik és méltóságuk ne sérüljenek. Ehhez arra van szükség, hogy meghatározzák, milyen jogilag elfogadható körülményeket lehet bizonyítéknak tekinteni arra nézve, hogy már minden helyi klímaalkalmazkodási lehetőséget kiaknáztak, hogy részletes párbeszéd folyt a helyben maradás következményeiről, és hogy a helyben maradásra vonatkozó döntés teljes mértékben önkéntes. Jogilag kötelező erejű szabályok meghatározására van szükség annak biztosítására, hogy az ilyen helyzetekben az emberi jogok és az emberi méltóság élvezzék a legmagasabb prioritást.

Kivonat a Forced Migration Review Önkéntes helyben maradás: az őslakos népek hangja a csendes-óceáni térségben című cikkéből

A kényszerű lakóhelyelhagyásnak igen sajátos típusáról beszélünk, amikor az áttelepítéssel kapcsolatban az érintetteknek választási lehetősége van. Fontos megjegyezni, hogy a dolgok nem mindig alakulnak így olyan társadalmak esetében például, mint Etiópia vagy Szomália, ahol a csapások sűrűbben követik egymást vagy kevésbé előre jelezhetőek (mint például az éhínség), és ahol a kormányok nem is feltétlenül vannak abban a helyzetben, hogy képesek lennének áttelepíteni az embereket.

4

Veszélyben a megélhetés

Szerepek:

- **Amina:** Hagyományos halászati módszerekkel kifogott halakat dolgoz fel, de két hónapja nem látott halat, mert nem volt fogás. Három fia egy kis halászcsonakkal nekiindult a tengernek, hogy eljussanak a Kanári-szigetekre, de csak egyiküknek sikerül: a másik fia életét vesztette, a harmadik eltűnt (1. olvasmány).
- **Anton:** Spanyol hajókapitány. Megfizette a szenegáli hatóságok által követelt díjat, mégsem kapott halászati engedélyt a szenegáli vizekre (1. és 2. olvasmány).

Vita:

- Ki a felelős a halállomány eltűnésért? Miért?
- Kihez kellene a halállománynak tartoznia?
- Van-e összefüggés a halállomány eltűnése és aközött, hogy a fiatal szenegáliak kivándorolnak Európába? Miért?
- A halászatra vonatkozóan vannak nemzetközi egyezmények. Nem kellenének egyezmények a migrációra vonatkozóan is?

- Tényleg szükség van arra, hogy a nyugati országok távoli vizeken halásszanak csak azért, hogy kielégítsék saját belföldi túlfogyasztási igényeiket?
- Az ilyen országoknak (mint például ebben az esetben Spanyolország) nem lenne kötelességük, hogy helyreállítsák az általuk okozott károkat? Például oly módon, hogy befogadják a lakóhelyüket elhagyni kényszerülő szenegáliakat?
- Hogyan tudjuk megvédeni a kevésbé tehetős országokban a környezetet a hatalmi és gazdasági túlerejüket kihasználó nyugati országoktól és más szereplőktől? (Szenegál például rászorul arra, hogy Európával kereskedjék.)

--

1. Európának kell a szenegáli hal, de nem kellene a szenegáli migránsok

Az elmúlt néhány hónapban életük kockáztatása árán Európába induló szenegáli fiatalok közül csaknem ötszázan vesztették életüket a tengeren, a túlélők száma több ezer. Az emberi tragédia azonban folytatódik. És miközben az újságcikkek egyre gyakrabban említik a tragédiát, a szenegáli halászati szektor soha nem látott válságon megy át – a szenegáli hatóságok épp mostanában hosszabbították meg halászati megállapodásukat az Európai Unióval (EU).

Mint hogy a világ halászati nagyhatalmai a saját vizeiket már rég terméketlenné halászták, elindult az ipari túlhalászat exportja egyre távolabbi vizekre. Az Európai Unió 1979-ben Szenegállal kötötte meg első bilaterális megállapodását Afrikában, de nem sokkal ezt követően kínai vonóhálós és egyéb ázsiai halászhajók jelentek meg Nyugat-Afrika vizein, sokszor törvénytelen módon. Ezek közül a hajók gyakran illegális tevékenységekben is részt vesznek a Nyugat-Afrikai térségben, és sokszor nem annak az országnak a zászlaja alatt hajóznak, amelyben a hajótulajdonos székhelye van. Az Alapítvány a Környezeti Igazságosságért felhívja a figyelmet arra, hogy ezeknek a hajóknak egy jelentős része végső soron európai vállalatok kezében van.

Miközben az EU elkezdte a szenegáli migránsok visszatoloncolását a származási országukba, továbbra is kiaknázza az afrikai ország halászati erőforrásait, jöllehet azoknak a megcsappanása az egyik oka annak, hogy fiatal szenegáliak ezrei döntenek kétségbeesésükben a migráció mellett.

A Greenpeace Africa felhívja az EU és a szenegáli hatóságok figyelmét, hogy nézzenek szembe ennek a jelenségnek a valós okaival, és találjanak fenntartható megoldást ahelyett, hogy ennek a megállapodásnak az aláírásával hagynák, hogy a helyzet tovább romoljon.

Az Európai Unió dakari delegációjának közleménye szerint az új halászati megállapodás 45 európai hajó számára teszi lehetővé évi legalább 10.000 tonna tonhal és 1.750 tonna hekk kifogását 15 millió euró (mintegy 10 milliárd afrikai valutaközösségi frank) pénzügyi kompenzáció fejében öt éves időtartamra.

Mára nyilvánvaló, hogy a halállomány megcsappanásának okai a szenegáli halászati erőforrások felelőtlen kezelésében, az aláírt halászati egyezményekben, illetőleg a külföldi hajók számára kibocsátott halászati engedélyekben keresendők.

„Az elmúlt két hónapban semmilyen halat nem tudtunk feldolgozni, csak ma akadt valami. Nagyon belefáradtunk” – mondja Amina. „Ha rajtunk múlna, segítséget keresnénk, hogy szembeszálljunk ezekkel a hajókkal. Segítséget keresnénk, hogy hagyják abba, amit csinálnak, és minden tőlünk telhetőt megtennének, hogy halhoz jussunk. De nem maradt hal. A gyerekeinket többen hajón Európába küldtük. Volt, aki Spanyolországba ment, volt, akiknek sikerült, volt, akiknek nem” – teszi hozzá Amina, aki hagyományos halfeldolgozással foglalkozik. (...).

[Európának kell a szenegáli hal, de nem kellene a szenegáli migránsok – Greenpeace Africa](#)

2. A galíciai hajók a szenegáli kormány vétója miatt nem halászhatnak Szenegál vizein annak ellenére, hogy kifizették az engedélyt.

2019 júliusában Szenegál öt éves halászati megállapodást kötött az EU-val 1,7 millió EUR (1,8 millió USD) értékben. A kifizetés 800.000 EUR (857.000 USD) készpénzt tartalmaz, a fennmaradó összeget pedig az ország halászati gazdálkodási politikáját támogató programokra fordítják.

A Spanyol Halászati Szövetség (CEPESCA) azzal vádolta Szenegált, hogy az megsértette az Európai Unióval 2019 júliusában aláírt, öt évre szóló halászati jegyzőkönyvet.

A CEPESCA szerint a nyugat-afrikai ország megtagadta az engedélyek kiadását a 2022 eleje óta a szenegáli Dakar kikötőjében horgonyzó spanyol horgászbotos flotta számára. A kikötött flotta a CEPESCA szerint továbbra is működési költségeket halmoz fel, mivel a társaságok tovább fizetik a matrózok és gépészek bérét, illetve a kikötői és az engedélyezési költségeket, annak ellenére, hogy semmilyen bevételre nem tesznek szert.

A konföderáció megmagyarázhatatlannak nevezte a helyzetet, és felszólította az Európai Bizottságot, hogy „sürgősen oldja fel a helyzetet, és védje meg az európai halászok érdekeit azokkal a harmadik országokkal szemben, amelyek – mint ebben az esetben is – megmagyarázhatatlan módon egyoldalúan megszegik az EU-val kötött halászati megállapodásukat”.

A Dakartuna által képviselt baszk horgászbotos flotta a szenegáli vizeken csíkoshasú tonhal, sárgaúszójú tonhal, valamint nagyszemű tonhal halászatával foglalkozik. Azonban a flotta 21 hónapja nem tud rendszeresen halászni, mert nem engedték „behajózni a Han-öbölbe, hogy élő csalit szerezzen a halászathoz” – közölte a CEPESCA.

Alioun Nday, Szenegál halászati és tengergazdasági minisztere elmondta, hogy az ország 2022. január 1-jei döntése, miszerint nem adnak ki új engedélyeket az európai hajóknak, továbbra is érvényben marad. A CEPESCA szerint a EU–Szenegál Közös Bizottság március 25-i ülése alkalmával is megerősítésre került a döntés, amely szerint európai hajók nem kapnak halászati engedélyt szenegáli vizekre..

Részlet a SeefoodSource [A CEPESCA azzal vádolja Szenegált, hogy nem ad halászati engedélyt az EU flottáinak](#) című cikkéből

Ebben a feladatban mindkét oldalon olyan munkavállalói profilok és szakmák kapnak szerepet, amelyek egyre nagyobb fenyegetéssel néznek szembe, bár a helyzet Szenegálban sokkal drámaibb, mint Galíciában. Bizonyos értelemben a szenegáli halászok sokkal kiszolgáltatottabbak, mint a spanyol halászok, mert sokkal közvetlenebb módon függenek a környezetüktől, hiszen a hagyományos halászoknak nem feltétlenül van ugyanolyan szintű ipari és technológiai eszközparkja a halászati erőforrások

kiaknázására, s azért is, mert az az állami támogatás, amelyben a két halászcsoport saját hazájában részesül, össze sem hasonlítható.

Érdeemes lehet megfontolni, hogy vajon a nyugati országoknak tényleg távoli vizeken kellene-e halászni annak érdekében, hogy kielégítsék saját **túlfogyasztási** igényeiket. Általában pedig érdemes lenne felvetni, hogy a túlfogyasztó országoknak nem lenne-e kötelessége, hogy orvosolják azokat a károkat, amelyeket okoznak, például oly módon, hogy befogadják a hazájukban lakóhelyüket elhagyni kényszerülő szenegáliakat. Lehetséges, hogy a migráció oka a megélhetés ellehetetlenülése. Méltányos-e az, hogy az európaiak halászhatnak Szenegál vizein, de az ez által érintett szenegáliak nem léphetnek migránsként Európa földjére? Miért vannak **nemzetközi egyezmények** a halászatra vonatkozóan, és miért nincsenek a migrációra vonatkozóan?

Azonban érdemes azt is megjegyezni, hogy ezeken az embereken kívül más szereplők is a halászatból élnek: a nagy intézményi szereplők, mint például a halászatról szóló nemzetközi megállapodások aláíróiként az Európai Unió vagy a szenegáli kormány. De szóba kerül egy további szereplő is: Kína. Ezzel összefüggésben például az alábbi kérdéseket lehet felvetni: Hogyan kellene „felosztani” az óceánok fölötti ellenőrzést? Joga van-e a szenegáli kormánynak arra, hogy hozzáférést biztosítson a halászati területeihez, vagy éppen megtagadja azt? És ha igen, hogyan tudjuk megvédeni a kevésbé tehető országokban a környezetet a hatalmi és gazdasági túlerejüket kihasználó nyugati országoktól és más szereplőktől, mint például Európa és Szenegál viszonylatában?

5

Klímamenekült – mit jelent ez a kifejezés?

A tanulókat két szerepkörbe soroljuk:

- Érdekképviselőként érvelj a klímamenekült státusz nemzetközi jogi elismerése és amellett, hogy Új-Zéland biztosítson klímamenekült-vízumot mindazoknak, akiket az éghajlatváltozás a csendes-óceáni térségben lakóhelyük elhagyására kényszerít.
- Az új-zélandi kormány tagjaként érvelj a csendes-óceáni szigetek lakóinak nyújtandó klímamenekülti vízum bevezetése ellen.

1. Kik klímamenekültek?

A lakóhelyük elhagyására kényszerülők helyzetét figyelő Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) becslése szerint 2008 és 2020 között világszerte 283 millió ember kényszerült lakóhelyét elhagyni az időjárással összefüggő „katasztrófák” miatt. A kényszerű lakóhelyelhagyás ilyen eseteit egyre gyakrabban hozzák összefüggésbe az éghajlatváltozással.

A második világháború után létrejött az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), amely 1948-ban létrehozta az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát. Az ENSZ 1951-ben az emberi jogok nyilatkozata alapján elfogadott egy, a menekültek helyzetére vonatkozó egyezményt, majd 1967-ben egy azt kiegészítő jegyzőkönyvet is. A menekültek helyzetéről szóló egyezmény teremtette meg az alapját annak, ahogyan ma a nemzetközi jog a „menekült” fogalmát meghatározza: menekültnek minősül minden olyan személy, aki faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, avagy politikai meggyőződése miatti „üldözéstől való megalapozott félelme miatt” nem tud vagy nem akar visszatérni a származása szerinti országba. Érdeemes megjegyezni, hogy a „menekült” jogi meghatározásának fejlődése a történelemben gyökerezik: a 17., 18. és 19. században és korábban kevés „menekült” kért menedéket külföldön, és közülük sokan a felsőbb társadalmi osztályokba tartozó – hazájuk elitjét képviselő – tehetős emberek voltak, akik a származásuk szerinti országban őket fenyegető üldöztetés elől menekültek. Leggyakrabban a politikai ellenzékhez tartoznak, másként gondolkodók, értelmiségiek, vagy a vallási kisebbségek tagjai voltak. Így a „menekült” kifejezés legkorábbi meghatározásai általában nem foglalták magukba a társadalom alacsonyabb rétegeihez tartozó, úgynevezett „hétköznapi” emberek azon tömegeit, akik a háborúk, természeti csapások vagy egyéb események miatt kényszerültek otthonuk elhagyására, s akik jellemzően nem rendelkeztek azokkal az anyagi forrásokkal, amelyek lehetővé tették volna, hogy miután elhagyni kényszerültek otthonukat, a származásuk

szerinti ország helyett külföldön próbáljanak szerencsét. Részben ez az oka annak, hogy a „menekült” jogi meghatározása miatt korlátozódik csak bizonyos konkrét jellegű üldöztetési formáktól fenyegetett személyekre: a fogalom első meghatározásakor a kidolgozói egy bizonyos konkrét kontextust, nevezetesen a származási országukból menekülni kényszerülő, az adott ország társadalmi elitjéhez tartozó személyek élethelyzetét vették figyelembe. Ebben az értelemben a „menekült” fogalmának jogi meghatározása elavultnak tekinthető; ugyanakkor a fogalom azóta továbbfejlődött és – különösen a második világháború óta – már jóval több ember számára biztosít védelmet. A „menekült” fogalom azonban még mindig nem terjed ki mindazokra, akik az éhínség, a szegénység, vagy a környezeti változás miatt kényszerültek elhagyni otthonukat – és nem megalapozatlan az az érvelés, hogy ennek egyetlen oka van, nevezetesen, hogy a szó eredeti értelmében vett, jellemzően tehetős „menekülteket” általában nem érintették ilyen jellegű problémák.

A gazdasági tényezők (például szegénység) vagy környezeti katasztrófák miatt lakóhelyüket elhagyni kényszerülő személyek nem tartoznak e meghatározás alá. Ugyanakkor a politikai körülmények (a gyarmati múlt, a háború, az elnyomó kormányok) gyakran szoros összefüggésben állnak a gazdasági és környezeti feltételekkel.

Az éghajlatváltozás hatással lehet az aszályra, majd azon keresztül a gazdálkodásra. Ez azt jelentheti, hogy az emberek elköltöznek, mivel a gazdálkodásból származó jövedelmük csökken, és más munkát kell találniuk. Vajon ők klímamenekültek? Könnyen lehet, hogy ha a közelben más, nem mezőgazdasági munkához jutnának, akkor nem költöznének el. Ezt figyelembevéve vajon az éghajlatváltozás miatt költöznek el? Vagy azért, mert a helyi gazdaságban nincs alternatív foglalkoztatási lehetőség?

Ezen kívül a menekültek helyzetéről szóló egyezmény úgy definiálja a menekültet, mint aki a származása szerinti ország határain kívül él. Csakhogy az éghajlatváltozással kapcsolatos események miatt lakóhelyüket elhagyni kényszerülő emberek többsége – legalábbis kezdetben – saját hazája határain belül kényszerül újra letelepedni belső menekültként.

Az éghajlati menekült fogalmát nehéz meghatározni, mivel az éghajlatváltozás széles körű hatásait nehéz mérni és előre jelezni. Bár az ENSZ elismeri az éghajlatváltozással összefüggő kényszerű lakóhelyelhagyás valóságát, a nemzetközi jog jelenleg nem nyújt védelmet a klímamenekültek számára. A hagyományos értelemben vett menekültektől eltérően a klímamenekülteket vissza lehet küldeni az éghajlatváltozás által elpusztított szülőföldjükre, vagy menekülttáborokba lehet kényszeríteni őket.

A klímaaktivisták régóta követelik, hogy az éghajlatváltozás hatásai miatt elüldözött embereket nevezzék menekültnek, de ez a kifejezés erősen átpolitizált. A kormányok világszerte attól tartanak, hogy ha a problémára ráakasztanak egy ilyen jogilag kódolt címkét, magukat a kormányokat fogják felelősnek tartani az új humanitárius válság miatt.

A helyzetet bonyolítja, hogy nem mindenkinek tetszik a klímamenekült kifejezés. Akiknek tetszik, azzal érvelnek, hogy a fogalom kibővíti a „menekült” jelenlegi meghatározását s így több ember számára követel jogokat, és hogy jobban magában foglalja mindazokat a – politikai, gazdasági és környezeti – tényezőket, amelyek miatt az emberek elhagyják otthonukat, figyelembe véve azt is, hogy ezen tényezők gyakran együttesen hatnak.

Azok, akik nem kedvelik ezt a kifejezést, azt mondják, hogy az embereket az éghajlatváltozás tehetetlen áldozataiként tünteti fel, hogy gyakran kívülállóknak alkalmazzák mások címkézésére, és hogy azt feltételezi, hogy az éghajlatváltozásra adott válasz az alkalmazkodás – azaz, hogy elfogadja, hogy a megoldás az emberek áttelepítése, szemben azzal, hogy az emberek azon vidékeken részesüljenek igazságos bánásmódban, ahol otthonaik vannak, és ahonnan nem akarnak elmenni.

A menekültügyek kritikai tanulmányozásával foglalkozó, Critical Refugee Studies Collective nevű kollektíva a következőképpen érvel a „menekült” kifejezés általánosabb értelmű meghatározása mellett:

Menekülteknek – jogi státuszuktól függetlenül – azokat az embereket nevezük, akiket olyan tényezők, mint az üldöztetés, a fegyveres konfliktus, a háború, a hódítás, a telepés gyarmatosítás, a megszállás, a birodalmi terjeszkedés, valamint a környezeti, illetve az éghajlattal összefüggő katasztrófák lakóhelyük elhagyására kényszerítenek, s akik akár a származásuk szerinti ország határain kívül, akár azokon belül telepszene le. Sokan vannak, akik menekültnek vallják magukat, és sok menekült van, akiket a fogalom túlságosan szoros definíciója miatt a nemzetközi, illetve nemzeti jogrendszerek nem ismernek el menekültként, így őket gyakran más kategóriákba sorolják be.

- Mit gondolsz? Tekintheszük klímamenekültnek:
- azokat az embereket, akiket közvetlen környezeti tényezők, például egy hurrikán kényszerít lakóhelyük elhagyására, vagy csak azokat, akik lassabban kialakuló trendek, például ismétlődő aszályok, csökkenő terményhozamok vagy a tengervíz emelkedése miatt indulnak útnak?
- azokat az embereket, akik lakóhelyük kényszerű elhagyása után le

tudnak telepedni saját hazájuk, régiójuk, vagy éppen városuk határain belül, vagy csak azokat, akik hazájuk, régiójuk, városuk határain kívül találnak csak új otthonra?

- azokat az embereket, akiket gyarmatosítottak, vagy akik történelmük során nem részesültek a világ ütemesebben fejlődő részének gazdagságából, miközben őket sújtják az éghajlatváltozás legdrámaibb következményei?
- azokat az őslakos népeket és közösségeket, amelyek elveszítették földjeiket, vagy amelyek azért küzdenek, hogy megvédjék földjeiket az olajipar, a bányászat, a turizmus, illetve egyéb extraktív – a természetet kizsákmányoló – iparágak erőszakos előnyomulásától?
- azokat a migránsokat, akik zord környezeti körülményekkel és környezeti rasszizmussal kénytelenek szembenézni akár útjuk közben, akár letelepedésük után?
- mindazokat, akik magukat klímamenekültnek vallják?

[Kik klímamenekültek? \(climaterefugeestories.com\):](http://climaterefugeestories.com)

2. Klímavízumok az éghajlati menekültek számára – Új-Zéland esete

2017-ben Új-Zéland új humanitárius vízumot jelentett be az éghajlatváltozás miatt a Csendes-óceáni térségben lakóhelyüket elhagyni kényszerülők számára. 2018-ban azonban az ország irányt váltott, megszüntette a humanitárius vízumot, s helyette a csendes-óceáni szigetek népeinek prioritására helyezte át a hangsúlyt – írja Nina Hall.

2017 októberében James Shaw új-zélandi klímavédelmi miniszter világújdonságot jelentett be: humanitárius vízumot adnak ki 100, a klímaváltozás által érintett csendes-óceáni embernek. A „kísérleti” vízum lehetővé tenné a csendes-óceáni szigetek azon lakóinak, akiknek a tengerszint emelkedésével, a sós tengervíznek az édesvízű akviferekbe és a felszíni vizekbe való behatolásával, valamint az éghajlatváltozás egyéb kedvezőtlen hatásaival kell szembenézniük, hogy Új-Zélandra költözzenek.

Shaw, aki egyben a Zöld Párt társelnöke is, ezt a bejelentést az ENSZ Éghajlat-változási Keretegyezményének bonni csúcstalálkozója előtt tette, hogy egyértelmű üzenetet küldjön a világnak: Új-Zéland vezető szerepet fog játszani az éghajlati válság kezelésében és az éghajlatváltozás által leginkább sújtott térségben élők megsegítésében.

Azóta a média és a politikusok világszerte felfigyeltek erre az úttörő politikára. Áttörést jelentett, hiszen egyetlen más kormány sem tett még ennyire konkrét ígéretet arra, hogy segít azoknak, akiket közvetlenül az éghajlatváltozás kényszerít lakóhelyük elhagyására.

Ráadásul az 1951-es menekültügyi egyezmény nem rendelkezik azokról, akik természeti katasztrófák miatt kényszerülnek elhagyni otthonukat, még akkor sem, ha a katasztrófákat az antropogén éghajlatváltozás okozta. Ennek az az oka, hogy az egyezményt még a hidegháború hajnalán, az európai üldöztetés elől menekülők megsegítésének szándékával írták.

Arra viszont már kevesebb kommentátor figyelt fel, amikor az új-zélandi kormány bejelentette, hogy nem folytatja tovább humanitárius vízumprogramját.

2018 augusztusában Ian Lees-Galloway bevándorlási miniszter bejelentette, hogy a kormánynak jelenleg nincsenek tervei a kísérleti vízum bevezetésére, ugyanakkor a bevándorlási politikáról folytatott jövőbeli megbeszélések során mérlegelni fogják az éghajlatváltozás hatásait a csendes-óceáni térségben.

Golriz Ghahraman, a Zöld Párt bevándorlásügyi szóvivője kifejtette, hogy a humanitárius vízum valószínűleg nem működne a csendes-óceáni térségben. A csendes-óceáni szigetvilág lakói rendszeresen kifejezték, hogy önrendelkezésre és kollektív megoldásra vágnak az egyénre szabott vízummegközelítés helyett.

Röviden, az új-zélandi kormány ahelyett, hogy kívülállóként eldöntötte volna, mi felelne meg legjobban a szigetek lakóinak, hajlandó volt úgy módosítani megközelítésén, hogy azzal igazodjon a csendes-óceáni szigetszágok óhajaihoz.

Melyek tehát a csendes-óceáni szigetek prioritásai?

Először is, a csendes-óceáni szigetszágok az üvegházhatású gázok kibocsátásának drasztikus csökkentését szeretnék elérni. Régóta sürgetik a nemzetközi közösséget, hogy a globális átlaghőmérséklet emelkedését korlátozza 1,5 °C-ra.

A csendes-óceáni szigetszágok – együttműködve más régiók kis, fejlődő szigetszágaival – komoly érdekérvényesítési erőfeszítéseket tettek, amelyeknek köszönhetően még a párizsi klímavédelmi megállapodás is megfogalmazott egy 1,5 °C-os „lehetőleg” elérendő célt, azzal együtt, hogy az államok hivatalosan a 2 °C legnagyobb átlaghőmérséklet-emelkedést tűzték

ki célul.

Nemrégiben a Fidzsi-szigeteki miniszterelnök, Frank Bainimarama sürgette Scott Morrison miniszterelnököt, hogy országa, Ausztrália vezesse ki a fosszilis energiahordozókat. Bainimarama megjegyezte, hogy egyetlen iparág sem élvezhet elsőbbséget a csendes-óceáni népek és más, az éghajlatváltozás által érintett emberek jólétével szemben. Kifejtette, hogy a Fidzsi-szigeteki farmerek megélhetése már most is veszélyben van a tengerszint emelkedésének hatásai miatt.

Másodszor, a csendes-óceáni szigetek lakói közül sokan szeretnének otthonukban maradni. 2008-ban a csendes-óceáni szigetek vezetői összefogtak, hogy aláírják a Niue-i Nyilatkozatot az éghajlatváltozásról. A nyilatkozat elismeri a csendes-óceáni társadalom és kultúra megőrzésének fontosságát, valamint az emberek azon óhaját, hogy hazájukban szeretnének élni.

A nyilatkozat arra is ösztönzi az aláíró nemzeteket, hogy alkalmazkodjanak az éghajlatváltozás hatásaihoz. A csendes-óceáni térség vezetői rendszeresen felszólították fejlesztési partnereiket és a regionális ügynökségeket, hogy a csendes-óceáni térségben nyújtott támogatásaikat csatornázzák az alkalmazkodási erőfeszítések irányába, s nemzetközi szinten is nagyobb finanszírozást szorgalmaztak.

Harmadszor, a csendes-óceáni szigetek lakói valószínűleg még a legrosszabb forgatókönyv esetén sem szeretnék, ha menekültként kényszerülnének elhagyni lakóhelyüket; sokkal inkább a „méltóságteljes migráció” útját választanák. Kiribati korábbi elnöke, Anote Tong rendszeresen felszólította az országokat, hogy nyissák meg a migráció útjait, hogy az emberek megválaszthassák, mikor költöznek, ahelyett, hogy menekültként kezelnék őket.

Mit kellene tehát más országoknak tenniük a csendes-óceáni szigetországok támogatása érdekében? Mind a kormányoknak, mind az egyes embereknek drasztikusan csökkenteniük kell szén-dioxid-kibocsátásukat.

A kormányoknak emellett alkalmazkodási támogatást kell nyújtaniuk az éghajlatváltozás által veszélyeztetett nemzetek számára, és legális utakat kell nyitniuk a csendes-óceáni szigetlakók számára a migrációhoz.

Új-Zéland jó irányba tett lépést a zéró szén-dioxid-kibocsátásról szóló törvényjavaslattal és a csendes-óceáni térségnek nyújtott alkalmazkodási támogatás növelésével, de mind ott, mind külföldön még sok a tennivaló. Első lépésként figyelmesen meg kell hallgatnunk azokat, akiket az

éghajlatváltozás a legközvetlenebbül érint, és együtt kell működnünk velük.

[Új-Zéland: globális vezető a klíma és a kényszerű lakóhelyelhagyás ügyében? – Policy Forum](#)